

Očerki po teorii fizičeskoj kultury (Nástin teorie tělesné kultury)

Red.: L. P. Matvejev

Moskva, Fizkultura i sport 1984, 248 s.

Recenzovaná kniha je první společnou publikací, která je výsledkem mezinárodní vědecké spolupráce odborníků socialistických zemí v oblasti tělesné kultury. Jsou v ní analyzovány přístupy a některé výsledky z této oblasti vědeckého poznání a posuzovány její hlavní problémové okruhy a perspektivy rozvoje. Studie má charakter nejen vědecko-teoretický, ale je orientována i vědecko-prakticky. Prvořadá pozornost je věnována osvětlení formování zákonitostí tělesné kultury a tendencí dalšího rozvoje současné společnosti, především v období rozvinutého socialismu. Tělesná kultura je chápána jako sociální jev, který je determinován společensko-výrobními vztahy a v obecném smyslu představuje jednu ze specifických sfér mnohostranné lidské činnosti, v jejímž procesu člověk vstupuje do interakce se společenským a přírodním prostředím, tedy sféru, jež zahrnuje všechny hodnoty vytvořené a využívané společností k optimalizaci fyzického rozvoje a zabezpečení tělesné připravenosti lidí, podílejíci se na formování biosociální stránky osobnosti a na prohlubování adekvátních sociálních vztahů.

Kniha je rozdělena do čtyř částí, v nichž jsou soustředěny stati s identickou nebo smyslově blízkou problematikou.

V *prvé části*, která je věnována hlavně historicko-logickým otázkám, je podána přehledná a zhuštěná informace o formování obecné teorie tělesné kultury a dosažených výsledcích jejího rozpracování v některých socialistických zemích. Současně se část statí zabývá kritickou analýzou nemarxistických koncepcí, jež se vyskytují v teorii tělesné kultury a vědních oborech s ní spojených v některých kapitalistických zemích. *L. P. Matvejev (SSSR) ve stati Některé výsledky a perspektivy rozpracování zobecňující teorie tělesné kultury v SSSR* podává vyčerpávající přehled o vývoji poznatků v oblasti tělesné kultury od vzniku sovětského tělovýchovného hnutí v počátku dvacátých let až po současnost. *J. Merhautová a F. Joachimsthaler (ČSSR) informují o formování teorie tělesné kultury v ČSSR, F. Sieger a H. Neidhardtová (NDR) o stavu a úkolech teorie tělesné kultury v NDR. Kritickou analýzu tělesné kultury a sportu v USA* prezentují *N. Ponomarev a A. Serebrjakov (SSSR)*, kteří konstatují, že reálně existující komponenty tělesné kultury jsou v USA chápány zlomkovitě, izolovaně, a to neumožňuje vznik celostní obecné teorie. Tato skutečnost je podle autorů zapříčiněná neexistencí jednotné vědecko-filozofické platformy a o ní se důsledně opírající metodologie. *J. Merhautová, F. Joachimsthaler a V. Čechák (ČSSR) analyzují jednotlivé koncepce tělesné kultury v kapitalistických zemích*, které představují nejrůznější proudy a směry soudobé buržoazní filozofie a sociologie. Konkrétně se zaměřují na rozbor těchto tří skupin koncepcí: existenťalistické a fenomenologické, scientistické a frankfurtské školy.

Druhá část obsahuje stati věnované zpřesnění pojmového aparátu a vytváření adekvátní terminologie v oblasti tělesné kultury, hranic jejího předmětu a vztahů s jinými disciplínami vědeckého poznání, jakož i zvláštnostem její problematiky a specifickým metodám zkoumání. Příspěvky *L. P. Matvejeva (SSSR) Ke zpřesnění ústřední kategorie tělesné kultury, W. Siegera (NDR) Vymezení pojetí znaků charakterizujících socialistickou tělesnou kulturu a F. Takacze (MLR) Některé poznámky k pojmu tělesná kultura* se zaměřují na osvětlení samotného pojmu tělesná kultura jako ústřední kategorie zkoumaného systému poznatků a blízkých styčných pojmů, jako tělesná kultura, sport, turistika apod. Autoři se snaží o zachycení výsledků dlouhodobého procesu tvorby jednotlivých základních pojmů v předcházejících obdobích a o sjednocení terminologie, a to přes specifické obtíže spojené s jazykovými bariérami, lokálními tradicemi, odlišním sémantických interpretací apod. Stati *Z. Krawczyka (PLR) O formování teorie tělesné kultury v systému věd, J. Merhautové a F. Joachimsthalera (ČSSR) Tendence formování teorie tělesné kultury a L. P. Matvejeva (SSSR) O zvláštnostech předmětu a metod obecné teorie tělesné kultury* se soustřeďují na vymezení problematiky obecné teorie tělesné kultury, charakteristiku jejích úkolů, role a místa v systému vědeckého poznání. Z tohoto aspektu je posuzován status profilových disciplín, které se ve sféře tělesné kultury zformovaly již dříve (teorie a obecná metodika tělesné výchovy, teorie sportu atd.), status dílčích disciplín, které jsou orientovány na zkoumání jednotlivých stránek a prvků tělesné kultury (teorie a metodika sportovních odvětví) a propojení tělesné kultury s biosociálními vědami, včetně nejobecnějších sfér teoretických a metodologických. Tyto momenty vymezují základní obrysy předmětu teorie tělesné kultury jako vědního oboru a jedné ze základních učebních disciplín vysokoškolského tělovýchovného vzdělání.

Stati třetí části dávají představu o zkušenostech při rozpracování některých základních problémů tělesné kultury především ze sociálně humanistického aspektu. Jedná se o systémové pojetí souhrnu základních forem a funkcí tělesné kultury ve společnosti, její role a místa v sociální struktuře způsobu života. Analyzují se závislosti těchto forem a funkcí na podstatných sociálních vztazích a celkové struktuře socialistického způsobu života, jakož i na hlavních tendencích jejího rozvoje jako jednoho z vysoce účinných faktorů všestranného harmonického rozvoje osobnosti. V řadě statí se autoři zabývají problematikou zkoumání masových forem tělesné kultury se zřetelem k aktuálním potřebám dalšího rozvoje masového tělovýchovného hnutí, k cestám jeho přeměn ve všelidové v podmínkách vyspělé socialistické společnosti. V jednotlivých statích se na konkrétních příkladech rozebírají projevy národního a internacionálního v rozvoji tělesné kultury, zjišťují se obecné určující rysy formování a rozvoje tělesné kultury nového typu v socialistických zemích. Autoři jednotlivých příspěvků v této části knihy jsou J. Merhautová a F. Joachimsthaler (ČSSR), N. Matějeva (BLR), L. P. Matvejev (SSSR), F. Takacz (MLR) a L. P. Matvejev, V. Elašvili a O. Milštejn (SSSR).

Ve čtvrté části studie jsou statí, v nichž jsou uvedeny zkušenosti z rozpracování některých problémů interdisciplinárního charakteru, jež mají zásadní význam pro teorii tělesné kultury a jsou na hranicích sociálně pedagogických a biologických odvětví vědy. A. Gužalovskij (SSSR) osvětluje a přibližuje zákonitosti změn v různých obdobích tělesného vývoje v ontogenezi člověka, včetně možnosti jejich využití k optimalizaci systémů působících v rámci tohoto procesu tak, aby bylo možné co nejvhodnějším způsobem ovlivnit žádoucí rozvoj životně důležitých tělesných vlastností a pohybových schopností jednotlivce. L. P. Matvejev a F. Mejerson (SSSR) ve statí *Principy teorie tréninku a současná východiska teorie adaptace na tělesné zatížení* řeší problematiku adaptace organismu na tělesnou zátěž ve vzájemné propojenosti teorie tréninku a teorie adaptace.

Publikace jako celek vytváří určitou představu o vědeckém a praktickém významu teorie tělesné kultury. Poukazuje na složitost optimálního vystižení této nové komplexní disciplíny a jejich mezioborových vztahů. Kniha je v první řadě určena odborníkům, kteří v oblasti tělesné kultury pracují. Většina statí však může zajímat i širší okruh čtenářů, především z řad sociologů, tělovýchovných pedagogů a psychologů, kteří chtějí pochopit podstatu fenoménu tělesná kultura, jejíž vlastnosti získávají stále větší hodnotu v životě člověka i celého lidstva.

Josef Kábele